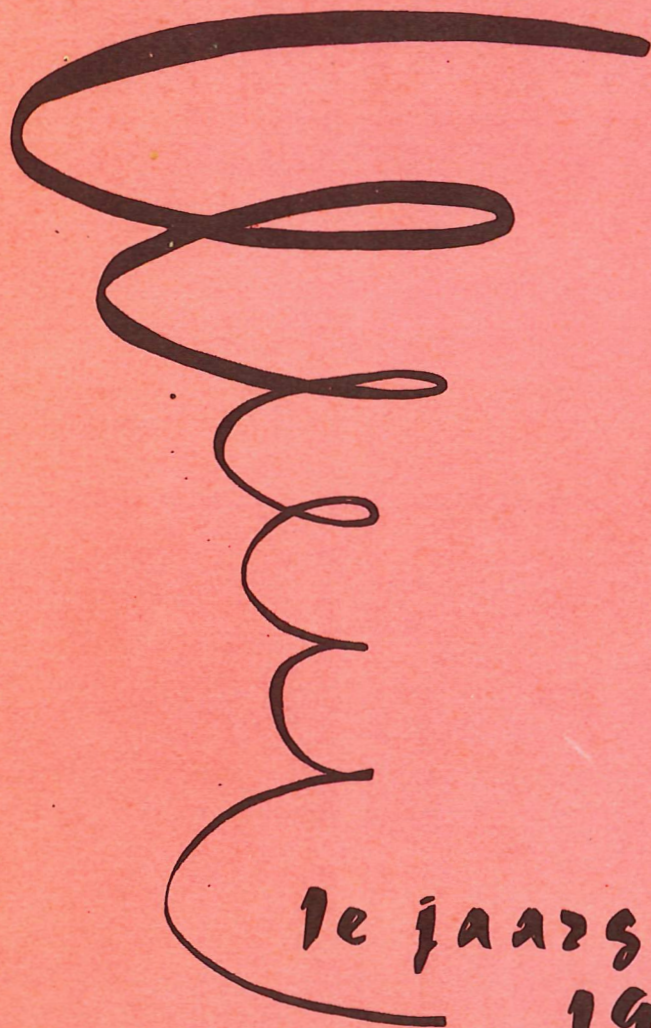

ZILLEGHEM

1e jaargang
1980

ZILLEGHEM

Handelingen van de Kring voor Heemkunde
en Geschiedenis "PASTOR RONSE"

Driemaandelijks tijdschrift

1ste jaargang 1980 - Nr 1

Jaarabonnement: 200 F

P.C.R. 000-0582277-83 van

Willy Peirsegaete, Zedelgem

REDACTIE EN BEHEER:

Willy Peirsegaete	St.-Laurentiusstraat 12	Zedelgem
Géry Cappon	Schattingbeekstraat 3	Zedelgem
Patrick Arnou	Groenestraat 55	Zedelgem
Victor Deceuninck	Groenestraat 29	Zedelgem
Jules Pollet	Sint-Elooistraat 16	Zedelgem
Leon Claeys	Ruddervoordsestraat 40	Zedelgem
Jozef Vandenbroucke	Kon. Albertsstraat 2	Veldegem
Gaston Commeyne	Rembertstraat 6	Veldegem

Studies verschenen in "Zilleghem"
of uittreksels daarvan, mogen niet
gebruikt noch aangehaald worden
zonder te verwijzen naar dit tijd-
schrift en de auteur.

Verantw. Uitgever: Willy Peirsegaete, St.-Laurentiusstraat 12 Zedelgem

I N H O U D

Editoriaal	P.
	2
Dé Heren van Zedelgem te Jabbeke	
Patrick ARNOU	3
Enkele gegevens over het onderwijs in Zedelgem tijdens het Frans Bewind (1794-1814)	
J. POLLET	12
Dé Franse republikeinse kalender	
V. DECEUNINCK	18
De herberg Sint-Hubrecht te Zedelgem	
Géry CAPPON	19
Met de jonge priester-leraar Fr. Ronse als gids naar Veurne-Ambacht in 1889	
	26

EDITORIAAL

Beste Leden,

Na onze succesvolle heruitgave van de "GESCHIEDENIS VAN ZEDELGEM EN VELDEGEM" van Pastoor Ronse (meer dan 500 antekenaars) houden we met dit nummer onze periodiek "ZILLEGHEM" boven de doopvont.

De naam "Zilleghem" is verantwoord omdat hij voorkomt in oude documenten en omdat hij tot op heden voortleeft in de volksmond.

De naam van onze kring is "Pastoor Ronse" omdat deze pastoor de eerste geschiedschrijver was van onze gemeente. We starten als een van de sterkste heemkundige kringen van onze streek wat ledenaantal betreft en we hopen dat je nog lange jaren trouwe leden moogt blijven van onze familie, leden die meewerken, leden die nog vrienden aanwerven.

Het ligt in onze bedoeling niet alleen heemkundige bijdragen te brengen, maar ook familiekundige en folkloristische. We zullen ernstige pogingen doen om elke kern van ons territorium (St.-Laurentius, St.-Eligius en Veldegem) regelmatig aan zijn trekken te laten komen. Werp echter niet te rap stenen naar ons als dit niet in elk nummer gebeurt.

We staan steeds open voor goede raad en opbouwende kritiek. Gedenk dat je te doen hebt met een pasgeborene. Ons blad staat ook open voor bijdragen van alle leden. Nieuwe leden zijn steeds welkom! Ook in de loop van dit jaar.

Intussen wensen de leden van ons bestuur je een vreugdevol 1980 met veel lees- en zoekgenot!

De Redactie.

D E H E R E N V A N Z E D E L G E M
T E J A B B E K E

Patrick ARNOU

Bij de studie van de Heren van Zedelgem speelt de plaats Jabbeke een grote rol. Niet alleen hebben de heren van Zedelgem hier jarenlang gewoond, maar er zijn van hun verblijf aldaar enkele sporen overgebleven, welke heden nog te zien zijn. Deze korte uiteenzetting wil dan ook van naderbij dit verblijf belichten.

1. Historische inleiding.

De heerlijkheid Zedelgem was een leen, dat direkt afhing van het grafelijk leenhof te Brugge. De heer van Zedelgem was dus vazal (= leenman) van de graaf, die op zijn beurt leenman was van de Franse koning. Het leen bestond uit gronden, renten en inkomsten in natura, waarvan vele op landerijen buiten Zedelgem (1). De heerlijkheid was in bezit van de familie "van Zedelgem", een adellijk geslacht dat uitstierf in het begin van de 15de eeuw. Zij verbleven op het kasteel te Zedelgem. Dit kasteel was een versterkte hoeve, ten zuiden van de kerk gelegen, waar tot voor enkele jaren de woning Taveirne stond. Het geslacht "van Zedelgem" kende zeer voorname heren, die tal van leidende posities waarnamen in het bestuur van onze streken. Hun schild werd het wapen van onze huidige gemeente Zedelgem. De laatste heer was Philip van Zedelgem, die op 5 november 1389 overleed, en te Zedelgem in de kerk werd begraven (2). Het graf dat in het kerkkoor was gelegen ging in de loop der tijden verloren. Deze Philip liet een dochter na, Cathelyne van Zedelgem, de laatste telg van het geslacht "van Zedelgem".

(1) Opsomming in L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, Coutumes du Bourg de Bruges, deel I, p. 357 en (enigszins foutief) in F. RONSE, De Geschiedenis van Zedelgem en Veldegem, p. 31.

(2) DE BETHUNE, Epitaphes et Monuments des Eglises de la Flandre au XVIème siècle, p. 319.

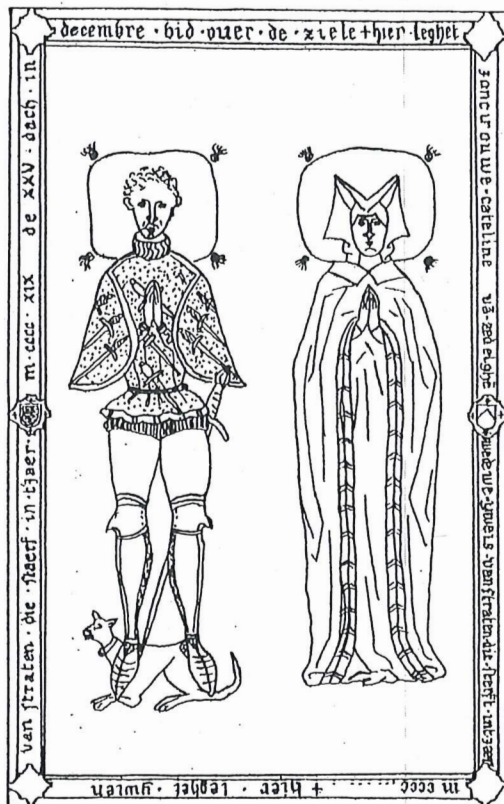
Cathelyne huwde Heer Ywein van Straten en ging met hem op zijn kasteel te Jabbeke wonen. Hier vangt de Jabbeekse periode van de Heren van Zedelgem aan.

2. Ywein van Straten.

Ywein van Straten was een afstammeling van het huis van Straten, een belangrijk riddergeslacht met een groot leen op Varsenare en vooral op Sint-Andries. Hun wapen leeft immers voort in het gemeentewapen van het vroegere Sint-Andries. Op het einde van de 13de eeuw worden de van Straten als Heren van Jabbeke vermeld, nadat de Erembouten in 1127, na de moord op Karel de Goede, waren uitgeschakeld. (1) Ywein was na de dood van Jan van Straten heer van Jabbeke geworden en verwierf later nog andere bezittingen der van Straten. Hij huwde Cathelyne van Zedelgem en werd aldus ook Heer van Zedelgem. Ywein speelde een zeer belangrijke rol in de geschiedenis van onze gewesten. Zijn ganse leven was hij schepen of burgemeester van het Vrije. Het Brugse Vrije werd gevormd door het landelijk gebied rond Brugge (de oude Kasselrij Brugge). Ook Zedelgem behoorde ertoe. Het was een groot en rijk gebied dat politiek een grote invloed had (belastingen!). Het had een eigen bestuur, onafhankelijk van de stad Brugge. Deze laatste wilde het Vrije echter steeds onder zijn bestuur stellen en daarom rezen er herhaaldelijk spanningen tussen het Vrije en de stad Brugge. Om de macht van Brugge in te knotten kozen de vorsten dikwijls de zijde van het Vrije tegen Brugge. Zo verhief Filips de Stoute in 1384 het Vrije tot vierde lid van Vlaanderen, naast de steden Gent, Brugge en Ieper. De leden van Vlaanderen waren een soort volksvertegenwoordiging bij de vorst. De Bruggelingen kwamen hiertegen herhaaldelijk in opstand. Ywein van Straten was in die tijd schepen van het Vrije en herbergde in zijn kasteel te Jabbeke gedurende lange tijd de schepenen van het Vrije die uit Brugge werden verjaagd. De daden van Ywein vormen een studie op zich en ik hoop hier later eens een afzonderlijk artikel aan te wijden (2). Ywein overleed op Kerstdag, 25 december 1419. Sommigen vertellen dat hij, samen met Jan Ivory,

(1) S.BOUTENS, Jabbeke, een dorp in het Brugs Ommeland, in Brugs Ommeland, 1975, p 31-42, geeft een klaar exposé over het huis van Jabbeke.

(2) Lees hierover: E. VANDEN BUSSCHE, Iwain de Straten, Sire de Jabbeke, in la Flandre, 1873-74, p. 261-286.

Grafzerk van Ywein van Straten en Cathelyne van Zedelghem, tekening overgenomen uit "La Flandre 1873 - 74 p. 261.

door de woedende Bruggelingen werd vermoord. Hiervan bestaat geen bewijs. Hij werd te Jabbeke in de kerk begraven. Op zijn zerk wordt hij afgebeeld, liggende naast Cathelyne van Zedelgem. In 1852 werd van de zerk een tekening gemaakt, die in dit artikel wordt afgedrukt(1). Het randschrift vermeldt: " + Hier . leghet . Ywein . van . Straten . die . staerf . in . t'jaer . M CCCC XIX de XXV . dach . in decembre . bid . over . de . ziele . + hier . leghet . joncvrouwe . cateline vā Zedelghē . Wedewe . Yweis . van Straten . die . sterft . int . jaar M CCCC " De sterfdatum en het wapen van Cathelyne werden niet ingevuld daar ze nog niet overleden was. De zerk lag eerst tussen de preekstoel en het O.L.V.-altaar; erna werd hij op het einde van het O.L.V.-koor gelegd (2). Bij de slooping van de oude kerk in 1871 werd de steen uitgekapt en aan de kant gezet (3). Volgens sommigen werd hij later naar Brugge overgebracht (4). Deze steen is nu echter spoorloos. Te Jabbeke is hij nergens meer te vinden en niemand weet er iets van. Te Brugge bij de archeologische dienst zegt men nooit een dergelijke steen te hebben ontvangen. Het valt te betwijfelen of de steen nog bestaat. Tot in het begin van deze eeuw zong men in de kerk van Jabbeke nog rond Kerstmis het jaargetijde voor Ywein van Straten.

3. Lodewijk van Haveskerke

Cathelyne van Zedelgem hertrouwde met heer Lodewijk van Haveskerke, die hierdoor heer van Zedelgem werd. Cathelyne was op het kasteel te Jabbeke blijven wonen. De van Straten behielden de titel van "heer van Jabbeke", doch verbleven er niet meer. De van Haveskerke's waren een adellijk geslacht afkomstig van Haverskerque op de Leie in Frans-Vlaanderen (département du Nord) tussen Hazebrouck en Lillers. Hun wapen bestond uit een gulden veld met erop in het midden een rode horizontale band. Lodewijk van Haveskerke speelde

(1) overgenomen uit La Flandre, 1873-74, p 261.

(2) G.F. TANGHE, Parochieboek of beschrijving van Jabbeke, Brugge, 1860, p 27.

(3) La Flandre, 1874-74, p. 285-286.

(4) Brugs Ommeland, 1975, p. 40.

een belangrijke rol in de geschiedenis van Brugge en het Vrije en nam er verschillende leidende posities waar. Hij overleed te Jabbeke in 1448 en werd er in de kerk begraven. Cathelyne was twee jaar vroeger reeds overleden en eveneens in de kerk te Jabbeke begraven. Hun zoon Adriaan, heer van Zedelgem, was raadsheer van Maximiliaan van Oostenrijk en van Filips de Schone. Hij was tevens schepen van het Vrije. Hij had een wapenschild dat was samengesteld uit het wapen van de van Haveskerke's en dit van Zedelgem. Hij woonde te Jabbeke en werd er in 1482 begraven, evenals zijn vrouw Agnes van Temse. Boven het graf van Lodewijk en Cathelyne en van Adriaan en Agnes kwam één zerk. Van deze steen bevindt zich nu nog een kopie in de kerk van Jabbeke, die een bezienswaardigheid vormt voor elk die zich in de geschiedenis van Zedelgem interesseert. Bovenaan staan de schilden van Lodewijk van Haveskerke en Cathelyne van Zedelgem. Het schild van Zedelgem is in ruitvorm omdat het hier een damesschild betreft. De kleuren zijn echter volkomen verkeerd geschilderd. In plaats van goud is er een zwart veld, een zilveren band (i.p.v. rood) en drie rode schelpen (i.p.v. zilver). De tekst luidt: "Hier licht Lodewijck van Haveskercke schildnape, sone van Mher Francois, die starf den XIII van april in 't jaer MCCCCXXXVIII ende zyn wyf Cateline, dochter van Mher Philips van Zedelghem, die stierf den eersten van... in 't jaer MCCCCXLVI." - "Hier licht Mher Adriaen van Haveskercke, ruddere, heere van Zedelghem, raet ende kamerlinck van Philips van Oostenrick, hertoch van Bourgogne, graef van Vlaenderen, sone van Lodewijck, die stierf den XVI maerte MCCCCLXXXII ende zyn wyf Agnes van Temscke." Deze zerk heeft een ganse geschiedenis achter de rug (1). Vroeger stond hij lichtverheven in het koor aan de evangeliekant. Nadat hij eerst op gelijke hoogte in de vloer was aangebracht, werd de ingezakte zerk in 1842 voor de kerkdeur gelegd. E.H. Loys redde hem van vernieling aldaar en liet hem naar de noord-sacristie overbrengen. Later zou hij naar buiten, achter het koor zijn overgebracht en daar verloren gegaan (2). Er werd evenwel in

(1) Rond den Heerd, 1872, p 96-97, getekend K.D.C.

(2) S. BOUTENS, Jabbeke, een dorp in het Brugs ommeland, in Brugs Ommeland, 1977, 356.

de rechterzijbeuk een kopie geplaatst, die er nu nog steeds te zien is. Wanneer men in 1871 de oude kerk van Jabbeke afbrak, vond men in de koormuur een alkoof. Eronder lag een kelder opgevuld met zand en steenbrokken. Men groef ze uit en vond er zes schedels en resten van beenderen en metalen voorwerpen, o.a. een opgeroeste degen. Het ging hier om de resten van de heren van Haveskerke. De vijfde en zesde schedel zijn wellicht deze van Ghislenus van Haveskerke, heer van Zedelgem van 1497 tot 1528, en van zijn vrouw. Over de sterfdata van de personen op deze zerk bestaan vele versies. Voor Lodewijk van Haveskerke bestaan er drie data: 13 april 1423 (1,2,5,8), 13 april 1448 (4,7,9) en 4 april 1448 (3,6). Voor Cathelyne zelfs vier: de eerste ... 1417 (1,2,8), de laatste februari 1417 (5), 6 februari 1446 (3,4,6,9) en de eerste... 1446 (7). Over Adriaen lopen de meningen niet zo ver uiteen: 13 maart (1,2,5,8) of 16 maart 1482 (3,4,6,7). Zeker is 1417 bij Cathelyne vals: Ywein stierf pas in 1419 en erna hertrouwde ze nog en kreeg nog kinderen! Ook 1423 voor Lodewijk is zeker foutief: in 1424, 1439 en 1446 maakte hij nog deel uit van het bestuur van het Vrije (10). Of Lodewijk stierf op 4 of 13 april is moeilijk te zeggen. De meerderheid houdt het bij de 13de. Of Cathelyne stierf op 1 of 6 februari is nog twijfelachtiger, evenals de 13 of 16 maart van Adriaan. Er zijn twee groepen in de data en ik geloof dat er meer te zeggen valt voor de tweede (3,4,6,7,9) dan voor de eerste (1,2,5,8), daar deze laatsten zich al zeker vergissen van jaartal, wat een verkeerde bron doet vermoeden. Adriaen van Haveskerke, heer van Zedelgem van 1560 tot 1572, verliet Jabbeke en ging te Brugge wonen, alwaar hij in de O.L.Vrouwkerk begraven werd. (Authentiek praalgraf nog te zien). Zijn jongere broer Jan bleef te Jabbeke wonen en werd er ook begraven. Zijn afstammelingen bleven

-
- (1) G.F. TANGHE, Parochieboek of Beschrijving van Jabbeke, p 29.
 - (2) La Flandre, 1873-74, p 166.
 - (3) DE BETHUNE, Epitaphes, p 319.
 - (4) J. GAILLARD, Bruges et le Franc, deel I, Brugge 1857, p 11.
 - (5) Rond den Heerd, 1872, p. 96-97.
 - (6) BEAUCOURT, Jaerboeken van den Vryen, deel III, p. 151.
 - (7) huidige steen te Jabbeke - geschilderd.
 - (8) huidige steen te Jabbeke - gekapt.
 - (9) Brugs Ommeland, 1977 p. 356.
 - (10) J. GAILLARD, Bruges et le Franc, p. 11.
 - (11) Brugs ommeland, 1977, p. 358.

een ganse tijd te Jabbeke wonen. Zowerd in 1606 zijn kleinzoon Adolf te Jabbeke gedood in een schermutseling en er begraven. In het begin van de zeventiende eeuw verlieten de van Haveskerke's Jabbeke, doch bleven er begraven worden, zowel in als rond de kerk (1). Om het begin van de negentiende eeuw, nadat de beenderen van de stamouders te Jabbeke waren blootgelegd (zie hierboven), beslisten de twee ongehuwde broers uit Brussel, die de laatste afstammelingen van het geslacht waren, een familiekerlder op te richten waar het stoffelijk overschot van de vele familieleden kon worden bijgezet. Na hun dood, rond de eeuwwisseling, werden ze er eveneens bijgezet en verdween zo deze beroemde tak der van Haveskerke's. Deze grafkerlder staat nog steeds op het kerkhof te Jabbeke, aan de achterzijde, dicht bij het koor.

4. Het kasteel.

Een vraag die velen heeft beziggehouden is, waarom de heren van Haveskerke in Jabbeke werden begraven. Kanunnik Tanghe zegt dat de reden niet bekend is, maar dat ze misschien te Jabbeke een kasteel hadden (2). Dit is inderdaad het geval. Ywein van Straten had een kasteel te Jabbeke. Het was gelegen ten noordwesten van de kerk, daar waar het huidige Flaminca-park ligt. Er leidden drie dreven naartoe, waarvan deze vanaf de kerk naar het kasteel de "kasteeldreve" werd genoemd (de huidige Caverstraat). Het kasteel was gegroeid uit een herenhoeve, die geleidelijk werd uitgebouwd. Het was omgeven door een dubbele walgracht, gevoed door het riviertje de "Jabbeke". Onder Ywein was het reeds tamelijk groot en voornaam, want hij kon twee kamers ervan ter beschikking stellen van het bestuur van het Vrije, toen dit wegens moeilijkheden met de stad Brugge deze ontvluchtte (zie boven) (3). Na de dood van Ywein bleef Cathelyne daar wonen. Ook Lodewijk van Haveskerke maakte er zijn verblijf. De familie breidde haar bezit op Jabbeke uit. Ze had trouwens reeds een leen van 25 gemeten dat deel uitmaakte van de heerlijkheid Zedelgem. Ook op andere plaatsen in Jabbeke vestigden zich

(1) Brugs ommeland, 1977, p. 358.

(2) TANGHE, Parochieboek, p. 28.

(3) zie o.a. R.A.B., Rekeningen Vrije, 1406-1407, p. 63.

van Haveskerkke's, zoals in het "blauw kasteelken", een kasteelhofstede langs de weg van Jabbeke naar Stalhille (nu verdwenen) (1). Tot het begin van de 17de eeuw blijven van Haveskerkke's te Jabbeke op het kasteel wonen. In de tweede helft van de 17de eeuw kwam het kasteel in bezit van Petrus van Caloen (2). Deze was kapitein van een inganteriecompagnie en sterft in 1722. Zijn goed wordt overgenomen door de familie van Hamme. Het wordt verpacht en gebruikt als hoeve, maar laat toch steeds zijn voornaamheid zien. Gedurende de 18de eeuw blijft men het leenhof in de volksmond "Haverskerke" noemen (3). Het wordt beschreven als: "topperhof ende kasteel van haveskerke met den singele aende noordzyde en op beyde eynden en de walgracht rontomme hiertoe gemeten." (2) en (3). In het rijksarchief te Brugge bezit men een nauwkeurige kaart uit 1748 van het kasteel (4). De tekening toont een groot domein met een neerhof met erop een schuur, duivehok, stallingen en woonhuis. Het opperhof met het kasteel is omgeven met een dubbele walgracht waarvan de dichtste de breedste is. Bij dit alles hoort veel land en bos. Op het einde van de 18de eeuw vervalt het evenwel tot een grote hoeve (5). Het komt in handen van Egidius Vanlarebeke, die overlijdt op 10 april 1847 te Tronchiennes (6). Het hof wordt in 1848 aangekocht door de familie de Bus de Gisignies, die er in 1860 een nieuw kasteel met vijver en park laten optrekken. Het is hier dat Pieter de Rudder in 1867 onder een boom terechtkomt en in 1875 te Oostakker op een miraculeuze wijze genezen wordt. In 1913 komt het kasteel naar de aanverwante familie de Renesse. In beide wereldoorlogen verblijft er een Duits garnizoen. Na W.O. II wordt het landgoed verkocht en verkaveld in 1966. Het kasteel gaat roemloos ten onder in 1967. Dit betekende het einde van een eeuwenoud landgoed.

(1) R.A.B., Brugse Vrije, 16616, f. 385.

(2) R.A.B., Brugse Vrije, 15374, Ommeloper Jabbeke, 1689, 128e begin.

(3) K. DE FLOU, Woordenboek der Toponymie, deel V, k. 560

(4) R.A.B., collectie Mestdagh, kaart 581.

(5) R.A.B., collectie Mestdagh, kaarten 580 a,b,c.

(6) Gedenksteen in portaal van de kerk te Jabbeke.

5. Slot

Hier eindigt een stukje "intercommunale" geschiedenis. Wij kunnen de lezer slechts aanraden zelf eens een kijkje te gaan nemen in Jabbeke en er te mijmeren bij het weinige wat ons nog herinnert aan de roemrijke geslachten die de heerlijkheid Zedelgem hebben bestuurd. Mijn oprechte dank aan de geestelijke en burgerlijke overheid te Jabbeke en vooral aan Wilfried Roels en Stanislas Bourens, die tijd noch moeite spaarden om mij te helpen in mijn opzoekingen.

Volgende uitgaven staan ter beschikking van onze leden zolang de voorraad strekt:

- "Geschiedenis van Zedelgem en Veldegem", Pastoor Ronse	700 F
- "De Romaansche doopvont van Zedelghem", Pastoor Ronse	100 F
- Tegeltje met wapenschild van Zedelgem	50 F
- Uitgaven over familiekunde "Famila et Patria"	
- Postkaarten met de doopvont van Zedelgem	à 10 F
- Postkaarten met de St.-Laurentiuskerk van Zedelgem	à 10 F
- Postkaarten met de St.-Eligiuserk van Zedelgem	à 10 F
- Foto's van de doopvont van Zedelgem	à 20 F

Andere uitgaven volgen.

Besteladres: E. H. Willy Peirsegaale, St.-Laurentiusstraat 12
8210 Zedelgem.

ENKELE GEGEVENS OVER HET ONDERWIJS IN ZEDELGEM
TIJDENS HET FRANS BEWIND (1794-1814)

J. POLLET

1. De toestand vlak voor de Franse Overheersing.

We zeggen in de titel van deze bijdrage: Zedelgem. Daarmee bedoelen we Zedelgem zoals het door de fusies van gemeenten tot stand kwam op 1 januari 1977. Enkele te verwaarlozen details niet te na gesproken vormde het gebied dat nu Zedelgem is, in die tijd, vlak voor de Franse Overheersing: het Ambacht Aartrijke, samengesteld uit de Parochies Aartrijke, Loppem en Zedelgem (Veldegem bestond nog niet). Volgens de "Generaelen Staet 's Lands van den Vrijen voor het jaar 1791" was dan de berijder: hoofd van het ambacht: Philippe VINCKE uit Zedelgem. Aan het hoofd van de parochie stond de hoofdman. Voor Aartrijke: Hendrik Van Houtte; voor Loppem: Sebastiaen Strubbe en voor Zedelgem: Pieter Hollebeke. Sommige gedeelten van dit gebied behoorden tot heerlijkheden, die ook hun eigen bestuur hadden. Zo hadden we o.a. Noordover of het Wijnendaalse in Aartrijke en Zedelgem; het Kanunnikse in Aartrijke; den Houtschen, gezeit de Nieuwen in Loppem, Zedelgem en Aartrijke, waarvan de heer was: Charles Albert Emmanuël de Schietere.

Het onderwijs moest volgens de bestaande reglementen door de koster worden verstrekt. Daaraan voldeden ze, de ene wat stipter dan de andere, soms ook door een plaatsvervanger. Enkel tijdens de wintermaanden was de school geopend. In 1791 was koster-schoolmeester te Aartrijke: Carel Roose, gestorven op 2.12.1793, opgevolgd door zijn zoon Frans Roose. Te Loppem was het Joseph de Pauw en te Zedelgem: Jan Baptist Vyncke. Daarbij bestond te Aartrijke: de Spin- of Armschool, waar twee schoolvrouwen: REGINA Vermeersch en Marianne Blondeel onderricht gaven. Deze school was in 1791 opgericht door pastoor

Carolus Hamerlynck met consent van het schepencollege van het Vrije.

Door de slag bij Jemappes (6.11.1792) versloegen de Franse troepen het Oostenrijkse leger en de Zuidelijke Nederlanden kwamen onder Frans bewind tot ze door de Oostenrijkers werden heroverd door de slag bij Neerwinden (18.3.1793). De Franse Republiek veroverde onze gewesten opnieuw door de slag bij Fleurus (16.6.1794) en nu zou de Franse bezetting duren tot 1814. Daardoor zou bij ons ook de republikeinse orde en wetgeving worden ingevoerd.

2. De Revolutie stelt belang in het onderwijs.

Dat de Franse Revolutie zich zou bemoeien met het onderwijs is de normaalste zaak van de wereld. Het kwam er op aan op alle mogelijke manieren vat te krijgen op de geestesgesteldenis van de burgers en die te vormen naar haar model. Ook was het haar bedoeling een volledig stelsel van openbaar onderwijs in te richten.

Het ene comité na het andere werd gevormd om zich met de onderwijszaken bezig te houden en eindelijk kwam men tot de wet van 29 frimaire II (19.12.1793) die nooit werd toegepast. De grondwet van het jaar III bekrachtigde het staatsmonopolie in zake onderwijs, maar de schoolwet van 27 brumaire III (17.11.1794) werd slechts gedurende een jaar toegepast. Dan kwam de wet van 3 brumaire IV (25.10.1795). Besloten werd dat in ieder kanton primaire scholen moesten opgericht worden; jury's zouden worden gevormd om hen te eksamineren die wensten onderwijzer te worden; het programma zou omvatten: lezen, schrijven, rekenen en de republikeinse zedeleer. Een onderwijzer kreeg geen wedde maar wel een woonst vanwege de gemeente, of een schadeloosstelling wanneer geen woonst werd ter beschikking gesteld. Het onderwijs was niet verplicht en de leerlingen moesten schoolgeld betalen behalve de behoeftigen. De municipaliteiten moesten toezicht houden op de scholen, ook op de privaatscholen. Volgens de wet van 17 pluviöse VI (26.1.1798) werd dit toezicht verscherpt en moest maandelijks worden gehouden op de particuliere scholen, pensionnaten en "huysen van education".

3. Bestuurlijke inrichting van onze gewesten.

Op 9 vendemiaire IV (1.10.1795) werden onze gewesten bij de Franse Republiek ingelijfd als "Départements Réunis". Onze voorvaders werden op slag Franse burgers of zoals men dan zegde: citoyens. Reeds sedert de verovering door de Franse legers was ons land ingedeeld in departementen maar na de aanhechting kreeg het land zijn verdere organisatie. De departementen, bestuurd door een centrale administratie, werden verdeeld in kantons, bestuurd door een municipaliteit. Het Leiedepartement (West-Vlaanderen) werd in 40 kantons verdeeld. Aartrijke behoorde tot het kanton Torhout samen met Torhout, Handzame, Ichtegem, Koekelare, Kortemark, Lichterveldé en Rudervoorde.

Loppem en Zedelgem behoorden tot het kanton Oostkamp samen met Oostkamp, Assebroek, Beernem, Oedelem, St.-Andries, St.-Joris, St.-Michiels, Sijsele, Snellegem en Waardamme.

De hoofdmannen, die de parochies bestuurden en de schepenen die de heerlijkheden bestuurden bleven voort in functie tot de municipaliteiten definitief op hun poten zouden staan. Dit gebeurde tijdens de eerste helft van 1796 door de uitvoering der besluiten van 27 pluviôse IV (16.2.1796) en van 18 ventose (8.3.1796).

De municipaliteit of kantonnaal bestuur bestond uit de agent municipal en de adjoint municipal van ieder gemeente waaruit het kanton was samengesteld, waarbij een president en een sekretaris werd verkozen. Van regeringswege werd er nog een Commissaire du Directoire Exécutif bijgevoegd die moest toezien op de strikte toepassing der republikeinse wetten.

Deze bestuursorganisatie bleef bestaan tot aan de hervorming door Napoleon op 17.2.1800 ingevoerd. Dan stond het departement onder leiding van een door Napoleon benoemde préfet. Het departement was verdeeld in arrondissementen met aan het hoofd een sous-préfet. Iedere parochie werd nu een zelfstandige gemeente (commune) bestuurd door een benoemde maire (meier, burgemeester) bijgestaan door een adjoint en gemeenteraad (conseil communal). Zo zou het blijven ge-

durende de rest van de Franse overheersing en ook daarna.

4. Invoeren van de Schoolwet in ons land.

Het decreet van 23 messidor V (11.7.1797) moest de schoolwet van 3 brumaire IV (25.10.1795) in onze gewesten invoeren en op 15 messidor VI (3.7.1798) werd dienaangaande door de centrale administratie van het Leiedepartement het volgende besloten: in ieder commune met meer dan 300 inwoners moet een primaire school komen; de communes met minder inwoners moeten hun kinders zenden naar de primaire school van de aangeduide naburige commune; de pastoriën van de onbeëdigde priesters moeten dienen als schoolgebouw, dit volgens de wet van 20 fructidor VI (6.9.1798). Waar een beëdigd pastoor was die dus in de pastorië mocht blijven moest de municipaliteit voor een oplossing zorgen.

In de maand thermidor zouden eksamens worden georganiseerd voor "de gonne betrachten de platsen in de primaire scholen". In het kanton Torhout werden op 1 brumaire VII (22.10.1798) tot onderwijzers benoemd: Joseph Delplace te Torhout; Pierre Soenen te Kortemark; Pierre Donckele te Handzame; Pierre de Busschere te Koekelare. Op 3 brumaire VII: Benoit Martens te Lichtervelde en op 13 nivose VII (2.1.1799) Jean Baptiste Cousyn te Ichtegem. In het kanton Oostkamp duurde het wat langer vooraleer aan deze wet werd voldaan: Bernard DEVOS werd onderwijzer benoemd te Oostkamp op 17 brumaire IX (8.11.1800) Jean van Hee te Snellegem op de 3e jour complémentaire VIII (20.9.1800) en Dominicus Verselle te Sijsele op 3 messidor IX (22.6.1801).

ER waren dus geen primaire scholen voor het kanton Torhout in Aartrijke en Ruddervoorde; voor het kanton Oostkamp in Assebroek, Beernem, Oedelem, St.-Andries, St.-Joris, St.-Michiels, Zedelgem en Waardamme. Een stuur begin... of een niet schitterend resultaat ?

5. Zedelgem doet een poging om een primaire school te krijgen.

Op 6 pluviöse IX (26.1.1801) schrijft de Zedelgemse maire Joseph Adriaens aan de Préfet dat volgens "le désir des pères de famille de la commune de Zedelgem" Jean van Hee, sedert 4 maanden onderwijzer te Snellegem, ingeschreven is in het register "des aspirans aux fonctions d'instituteur primaire" en dat zijn benoeming te Zedelgem "est le voeu des habitans". Na inzage van het rapport der examenjury be-
slist de Préfet op 13 pluviöse IX (2.2.1801) dat Jean van Hee "nommé par son arrêté du 3e jour complémentaire de l'an huit instituteur primaire de la commune de Snellegem est nommé aux mêmes fonctions d'instituteur pour la commune de Zedelghem" en dat hij daarom de ambts-
eet moet afleggen. Dan laat Joseph Adriaens op 24 ventose IX (15.3.1801) weten dat Jean van Hee "instituteur de la dite commune s'est soumis à la promesse de fidélité à la République..."

Uit het verslag van de jury weten we dat Jean van Hee, geboortig van Eernegem, woonachtig in Snellegem, van de Snellegemse maire Augustinus De Beucklaer een certificaat had gekregen waarbij werd bevestigd dat hij was "d'une bonne conduite, d'une moralité irréprochable et d'un civisme épuré..."

Door de jury was hij ondervraagd geweest en had geantwoord "sur les déclinaisons et les conjugaisons tant en flamand qu'n français d'une manière tres satisfaisante". Tevens had hij er ook het bewijs geleverd van "ses connaissances dans les principes du calcul et de la lecture". Wat er met de instituteur primaire J. van Hee verder gebeurd is, weten we niet. Alleen weten we dat er in pluviöse XI (jan.-febr. 1803) noch te Zedelgem noch te Snellegem een primaire school bestond.

6. De schoolwet van 11 floreal X (1.5.1802)

Door de staatsgreep van Napoleon op 18-19 brumaire VIII (8-9.11.1799) werd het Directoire weggevaagd en het Consulaat promulgeerde de schoolwet van 11 floreal X, die een reorganisatie van het openbaar onderwijs op het oog had.

Op 2 pluviöse XI (22.1.1803) richt de Préfet een schrijven aan de maires van de verschillende communes om te weten of er in hun gemeente een primaire school is, opgericht door het besluit van 15 messidor VI. (3.7.1798) of deze kan behouden blijven, ofwel of het economischer zou zijn de commune voor wat het onderwijs betreft te verenigen met een nabijliggende commune. Slechts in 22 gemeenten van het arrondissement Brugge waren er openbare lagere scholen. Noch te Aartrijke, Loppem of Zedelgem was er een primaire school.

Het antwoord van de Zedelgemse maire J. Adriaens is gedateerd 23 floreal XI (13.5.1803). Hij deelt mee dat er geen primaire school bestaat "faute de local et d'instituteur", dat de goeude burgers hun kinderen sturen naar de pensionnaten van Brugge, Torhout en Oostkamp. Daarom zou hij het voordeliger vinden Zedelgem op onderwijsgebied te verenigen met Torhout, Brugge of Oostkamp, "qui sont les plus limitrophes".

Op 28 floreal XI (18.5.1803) volgt het antwoord van Aartrijke opgemaakt door de "conseil communal": men was er van oordeel dat een primaire school te Aartrijke best kon gemist worden, aangezien Aartrijke sedert 1791 voorzien was "d'une école fameuse pour en instruire la jeunesse, à la grammaire, l'art d'écrire, et toutes espèces d'enseignement". Door de goeude burgers werd 63 cts. schoolgeld per maand betaald voor hun kinderen, voor de armen was het gratis. Daarbij brachten de parochiepriesters hun "heures de loisir" door in die school "pour y instruire les élèves". Daarom besloot de gemeenteraad:

- 1° dat deze school moest behouden blijven
- 2° dat het nutteloos was een onderwijzer te zoeken of Aartrijke op onderwijsgebied samen te voegen met een nabijgelegen gemeente.

Op 13 prairial kwam ook het antwoord binnen van de Loppemse burgemeester "Adrianus de Knock, Maijr". Hij vond dat er te Loppem geen nood was aan een primaire school, omdat de gemeente "n'est pas assez grande". Daarbij konden zij die wilden schoollopen iedere winter terecht bij de koster: "puisque le clerc de la commune tient école tous les iers pour apprendre à lire et à écrire la langue flamande aux

geunes gens de la commune, et qu'il apprend les pauvres dont il est païé de la commune comme d'ancien-té".

Zo zien we dat er te Aartrijke en Loppem een privaatschool was. Te Zedelgem was er eigenlijk ook een privaatschool, waarvan we weten dat op 28 nivose X (18.1.1802) J. Vyncke er aan 35 jongens leerde lezen en schrijven.

('t vervolgt)

De Franse Republikeinse kalender

De Franse Revolutie voerde een nieuwe kalender in, niet met de bezorgdheid het burgerlijk jaar in overeenstemming te brengen met het zonnejaar, maar wel -anti-godsdiens-tig als ze was - om het vieren van alle kerkelijke feestdagen onmogelijk te maken.

De kalender verdeelde het jaar in 12 gelijke maanden van 30 dagen en elke maand in drie "decaden" - periodes van tien dagen, die de weken moesten vervangen. Op deze manier - daar rekenden zij tenminste op - zouden de mensen niet eens meer weten wanneer het zondag was !

Om de lengte van het jaar in overeenstemming te brengen met het zonnejaar, voegden zij er nog 5 dagen "complémentaire" bij.

De namen van de maanden die paus Gregorius XIII van de kalender van Julius Cesar had overgenomen, werden vervangen door: vendémiaire, brumaire en frimaire; nivôse, pluviôse en ventôse; germinal, floréal en prairial; messidor, thermidor en fructidor, resp. voor de drie maanden van de herfst, de winter, de lente en de zomer.

Om te voorkomen dat het jaartal nog terugwees naar de geboorte van Christus, begon men een nieuwe tijdrekening. Zo werd 22 september 1792 na Christus: 1 vendémiaire van het jaar I. De jaartallen duidde men aan in Romeinse cijfers.

De Republikeinse kalender overleefde zijn 14de jaar niet: op 1 januari 1806 werd die door Napoleon afgeschaft en de Gregoriaanse terug ingevoerd tot op onze dagen. De laatste dag van de Republikeinse kalender was: 10 nivôse XIV.

V. Deceuninck

DE HERBERG SINT - HUBRECHT TE ZEDELGEM

Géry CAPPON

Op de hoek van de huidige Sint-Laurentiusstraat en de Snellegemsestraat stond eertijds een eeuwenoude herberg, die op het einde van de 19de eeuw voor goed is dichtgegaan.

Merkwaardig is, dat de 96 roeden waarop de herberg gebouwd was, toebehoorden aan de kerk van Zedelgem. Daardoor had de eigenaar de verplichting een jaarlijkse cijnsnacht te betalen aan dezelfde kerk van Zedelgem. In de kerkrekeningen werden de pachters van alle kerklanden opgetekend, zodat het enigszins mogelijk wordt de herbergeigenaars te volgen vanaf het begin van de 17de eeuw.

In 1609 wordt Henderic Soen gemeld. Dat hij tevens bewoner van de herberg was, blijkt uit de vergoedingen die hij ontving over de vertering "t'zynen huysse als Karel De Boodt zyn eerste messe dede als pastoor up den 24^e lauwe 1610". Henderic Soen was kerkmeester te Zedelgem ten jaar 1614. Als herbergier en eigenaar is hij reeds opgevolgd door Fransoys Bruyneel in 1616, die er echter niet lang heeft verbleven, want vanaf november 1619 werd de herberg reeds uitgebaat door een zekere Philips Scapelinck. In hetzelfde jaar wordt melding gemaakt dat Pieter Schellenaver eigenaar was.

Met de komst van Adriaan De Cloet - ten laatste in 1623 - hebben de zaken in Sint-Hubrecht wellicht een betere vaart gekregen. Adriaan is: er meer dan een kwart eeuw herbergier geweest en was tevens eigenaar van de herberg. Hij was een bemiddeld man, gezien zijn enorme eigendommen te Zedelgem en zelfs enkele te Loppem, St.-Michiels en Brugge. Adriaan De Cloet, de zoon van Lieven, was gehuwd met Agnes Soen, één van de vier dochters van de voormelde Henderic Soen. Zij hadden tenminste zes kinderen. Adriaan en Agnes zijn beiden met de hoogste dienst begraven: hij op 11 juli 1661 en zijn echtgenote op 17 oktober 1665.

Intussen hadden zij reeds de herberg verkocht in 1650 aan Jacques Soete, die er zelf zijn intrek nam. De kerkrekening van 1650 meldt: "ontfaen van Jacques De Zoete als pachter van 96 r landts, liggende noort ende jehghens byde kercke, zynde den gront daer d'herberghe op staet; daer hy Zoet nu jeghenwoordelick in woont". De cijnspacht bedroeg toen 3 p 1 sch 3 grt per jaar. Jacques, de zoon van Guilielmus De Soete was getrouwd met Jacoba Vergote, waarbij het twee kinderen had: Ferdinand en Willemyncken. Zijn dochtertje was amper vier maand, toen zijn vrouw gestorven is op 19 februari 1654. Het jaar daarop is Jacques hertrouwd met Petronella Vandewalle, waarbij hij nog negen kinderen had. Petronella is gestorven in 1681. Op Sint-Nicolaasdag 1682 huwde Jacques De Soete een derde maal. Deze keer met Anna Verplancke, de weduwe van Jan Demeun en dochter van Jacques Verplancke en Anna Reubens. Evenals zijn voorganger was Jacques De Soete een welgesteld man, wat blijkt uit zijn "staat van goed" opgemaakt na zijn overlijden in 1687. Hij had onder meer bezittingen te Zedelgem, Esen, Zarren, Snellegem en Loppem. De herberg zelf heeft hij niet tot aan zijn dood uitgebaat. Reeds in 1665 was de herberg "bewoont by Roelant Verstraete", die op 21 mei 1662 te Zedelgem in het huwelijk trad met Joanna Slembrouck. Zij hadden vijf kinderen. De herberg alleen zal wellicht nooit voldoende geweest zijn voor het gezinsonderhoud. Zo vermeldt Pieter Lust in zijn ommeloper van 1674: "ende es d'hofstede ende herberghe...". Vermoedelijk in 1681 heeft Roelant Verstraete de herberg verlaten ten voordele van Ferdinand De Soete, de zoon van de voormelde Jacques De Soete en Jacoba Vergote. Ferdinand De Soete was dat jaar trouwens gehuwd met Jacquemyncken Lievens, de dochter van Ryckaert. Niettegenstaande dat Ferdinand reeds op 35-jarige leeftijd in 1686 was gestorven, heeft hij heel wat perikelen meegemaakt ten gevolge van de Franse invallen in onze streken. De Franse troepen plunderden, deden opeisingen en stichtten brand. Vooral in 1684 had de herberg het hard te verduren "daer alsnu maer en syn bestaende in eene camere, synde de resterende huysynghen door den Franschen afghebrant". Ferdinand De Soete heeft nog een nieuwe herberg laten optrekken door Pieter Brusselle, "matsenaere", en Guillaume Busaert, timmerman.

Nog hetzelfde jaar, in 1686, is Jacoba Lievens hertrouwd met Frans De Backere. Zij hadden vijf kinderen. De toenmalige pastoor Rochus Simoens was peter van hun oudste zoon Leopoldus. Ook Frans De Backere is kerkmeester geweest te Zedelgem. Van hem is met zekerheid geweten, dat hijzelf de herberg heeft bewoond tot 1701. Vanaf 1702 tot 1705 is de herberg verpacht geweest aan Jan Toomkens, die terzelfdertijd ook "meester chirurgien ende schoolmeester ter deser prochie" was. Jan Toomkens werd het jaar daarop opgevolgd door Nicolaas Vandebussche, die gehuwd was met Jacoba De Backere. Nicolaas heeft de herberg niet langer dan 9 jaar bewoond.

Tussen de herberg en het bewalde pastoriehof lag een stuk grond met een grootte van 150 roeden, die meestal met de herberg medeging. In 1702 echter had Pieter Rogiers deze grond aangekocht en had er een "wynckel" en een "clouffecot". Na zijn overlijden, trad zijn echtgenote Agnes Lievens in het huwelijk met Anthone Vermeersch, die in 1711 de nieuwe eigenaars van de herberg werden. Een lang huwelijksleven was hen niet beschoren, want na 3 jaar, op Kerstdag 1712 stierf Agnes Lievens. In 1718, één jaar vóór Anthone Vermeersch hertrouwde met Anna De Schoolmeester, verkocht hij de herberg aan de plaatselijke amman Lodewijk Reynaert. Bij deze verkoop wordt voor het eerst melding gemaakt van de herbergnaam: "eenen huuse ende herberghe ghenaeamt Sint-hubrecht staende noort by de kercke op de platse". Lodewijk Reynaert is tweemaal gehuwd geweest; eerst met Anne Marie De Smit en later met Adriana Denys.

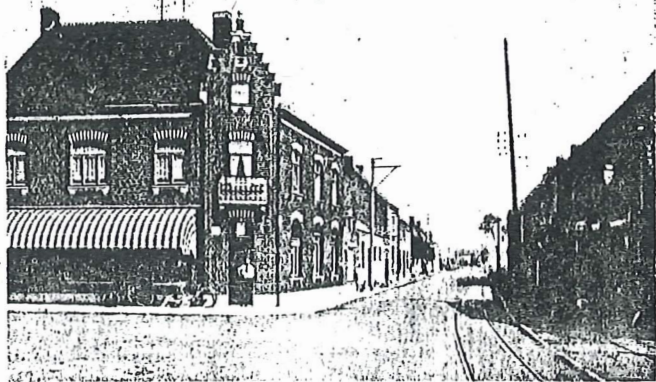
In 1735 is de herberg Sint-Hubrecht opnieuw verkocht geworden. Jan Baptiste Serruys uit Ruddervoorde werd de nieuwe eigenaar. Hij was balliu van de heerlijkheid Hertsberge "geseyt Coebrouck".

Vijf jaar later werd de herberg en de aanpalende grond opnieuw verkocht. Het was Bonifatius Bonte uit Ruddervoorde die de nieuwe eigenaar werd. Hij was gehuwd met de 18 jaar oudere Barbara Storme, de dochter van Jaspas Storme en Maria De Soete. Bonifatius Bonte

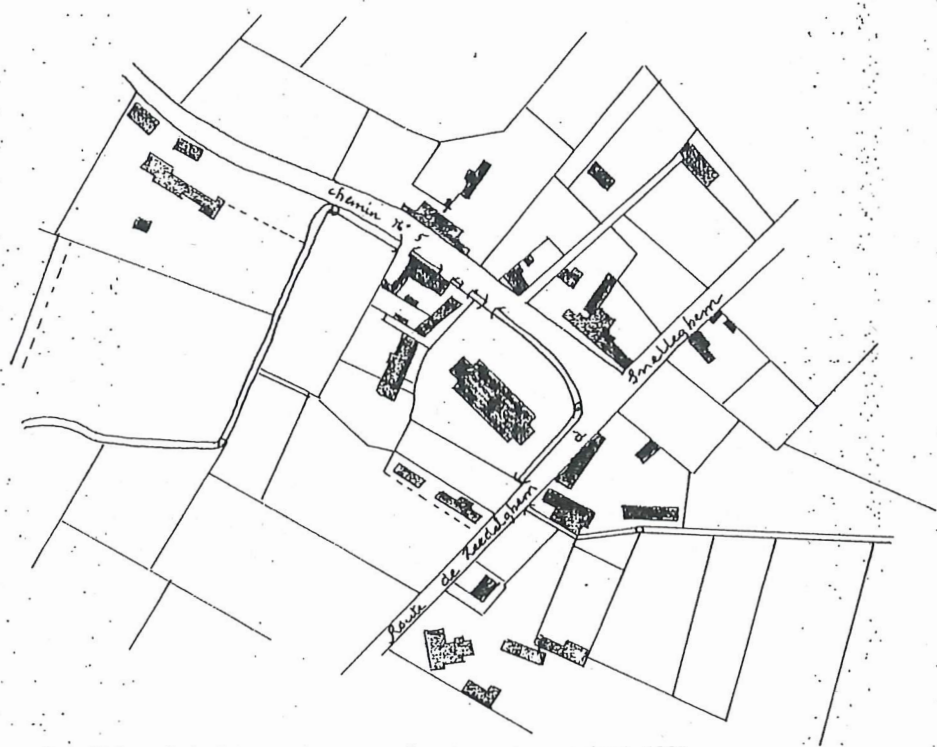
was zelf uitbater van de herberg. Geregeld zorgde Bonifatius voor moeilijkheden toen de ontvanger van de kerk de gelden van de cijns-pächten ophaalde. Corneel De Cnock vermeldde in zijn rekeneing dat "Bonte refuys ghedaen heeft van de gesejde jaerlicxsche cheins ofte pachtsonne te betaelen". Niettegenstaande dat de ontvanger Bonifatius Bonte probeerde tot inkeer te brengen met "diversche vryendelicke vermaeninghe", bleef Bonifatius hardnekkig weigeren en kwam zelfs in verzet tegen een vonnis. Jan Logghe, de opvolger van Corneel De Cnock, heeft Bonifatius bij een oordeel op 11 februari 1746 "soo verre geprocedeert" dat Bonifatius Bonte veroordeeld werd tot de betaling van 5 p 8 sch grt. Pas in 1751, toen Jan De Ghesselle kerkmeester was, heeft Bonifatius Bonte de overige achterstallige betalingen aangezuiverd. In 1754, op 43-jarige leeftijd is Bonifatius gestorven. Zijn echtgenote Barbara Storme, heeft de herberg nog verder uitgbaat tot 1760. Pieter Jacobus Tryn werd de opvolger, die trouwens het volgende jaar eigenaar werd van "een huys ende herberghe met de brauwerie ghenaempt Sint-Hubrecht". Voor het eerst is er hier sprake van een brouwerij, die vermoedelijk door zijn voorganger werd opgericht. Pieter Tryn was tevens timmerman van beroep, wat blijkt uit diverse parochierekeningen. Meermaals werd hij - "meester timmerman" - betaald voor het geleverde aerbeytsloon in het repareren vanden kerckentooeren" van Zedelgem. Pieter Tryn was gehuwd met Maria Verplancke, die na de dood van haar echtgenoot de herberg bleef uitbaten. In juli 1771 verleende zij logement aan enkele soldaten van het regiment van prins De Ligne, die belast waren met recruterij. Daarvoor ontving de herbergierster "eenen stuyver daeghs" per man gedurende een periode van 42 dagen.

In 1783 verkocht Maria Verplancke de herberg en brouwerij Sint-Hubrecht aan Hubertus Van Houtte, die reeds jarenlang vertrouwd was met de zaak. Sinds zijn prille jeugd was Hubertus evenals zijn oudere broer, reeds werkzaam in St.-Hubrecht. Op 25 oktober 1791 huwde hij te Zedelgem met Isabella Colpaert, die 16 jaar jonger was. Zij hadden zeven kinderen. Hubertus Van Houtte en zijn gezin hebben de harde jaren van de Franse Revolutie meegemaakt. Vele kerkgoederen werden in deze beloken tijd aangeslagen en openbaar verkocht. De grond waarop Sint-

Zedelgem Snelegandstraat.

Bazaar Mény-Dezittere, vroeger herberg "Sint-Hubrecht"

Detail van het dorpscentrum van Zedelgem d.d. 9 juni 1883.
Naar "Kaart van de Waterlopen" - Gemeentehuis Zedelgem.

Hubrechtgebouwd was, was één van de weinige uitzonderingen. De beide zoons van Hubertus Van Houtte, Jacobus en Philippus, hebben de brouwersstiel van hun vader aangeleerd. Philippus, die ongehuwd was gebleven, stierf op 7 augustus 1866. Zijn broer Jacobus was getrouwd met Jeanne Thérèse Vandenabeele uit Loppem, die bijna 19 jaar jonger was. In 1870 betaalde Jacobus Van Houtte 8,60 fr pacht aan de kerkfabriek van Zedelgem. Het volgende jaar op 26 februari werd - onder pastoor J.F. Vuylsteke - de grond door het Bestuur der Kerkfabriek verkocht aan Jacobus Van Houtte voor de prijs van 1 000 fr. De oppervlakte bedroeg toen 884 m². Zes jaar later, in 1877, is Jacobus Van Houtte gestorven. Zijn vrouw heeft hem nog 12 jaar overleefd. In beide gevallen werd het overlijden mede-aangegeven door Jan Van Ryckeghem, hun inwonende dienstknecht. Ook hij heeft de herberg verlaten en is in 1890 op 53-jarige leeftijd gehuwd met Juliana Decock uit Varsenare. Met het overlijden van "bazinne Van Houtte" is de deur van de herberg definitief dichtgegaan.

Eduard Vandenabeele, afkomstig van Egem, maar een geboren Oostkampenaar, werd de nieuwe eigenaar. Hij was er enkel landbouwer en later ook koopman in veevoerders. In 1893 huwde hij Juliana Vanroose uit Eernegem, waarbij hij acht kinderen had. Reeds in 1908 hadden zij de herberg de Blauwe Kroon langs de Diksmuidse Heirweg betrokken en de voormalige herberg Sint-Hubrecht verkocht aan Jan Meny, die timmerman en brievenbesteller was. Jan Meny, die getrouwd was met Maria Ludovica Dezittere had tevens zijn winkelkje op de markt van Zedelgem. Jan Meny heeft de gebouwen van Sint-Hubrecht afgebroken en er een volledig nieuw winkelpand gebouwd in 1907, dat hij zelf heeft betrokken. Een préntbriefkaart uit het begin van deze eeuw vermeldt: "Bazaar Mény-Dezittere". Zij hadden drie kinderen, waarvan het tweede nauwelijks 17 maand oud is geworden. Hun zoon Aimé, die in 1926 gehuwd was met Pharaïlde Deketelaere heeft de winkel overgenomen. Vanaf 1959 heeft Aimé meny de winkel achtereenvolgens verpacht aan Freddy Degrande en Gerard Ingelbrecht.

Nu moeten we al 90 jaar terug vooraleer we Sint-Hubrecht als herberg terugvinden in het dorpsbeeld van het toenmalige Zedelgem.

BRONNEN

1. Gemeentehuis Zedelgem

- Burgerlijke stand
- Bevolkingsregisters vanaf 1846
- Kaartenboek "Waterloopen" anno 1883

2. Rijksarchief Brugge (R.A.B.)

- Parochieregisters Zedelgem: nr. 1 à 7
- Parochierekeningen, Brugse Vrije Registers nrs. 6646 à 6704
- Registers van het Vrije: nr 582 pag 81
- Bundels van het Vrije: nr. 4095
- Landboeken Collectie van Sielghem; nr. 68
- Brugse Vrije Registers: nr. 15716
- Kerkrekeningen, Brugse Vrije Registers: nr. 14173 à 14203
- Kerkfabriek Zedelgem: nr. 2 à 7, 24 à 26, 31,36 à 80, 82, 100 à 103.
- Staten van Goed, Brugse Vrije le serie: nr. 5954, 8816, 9468, 9732,14891, 17306, 22095.
- Wettelijke Passeringen, Brugse Vrije Registers: nr. 16109 fo 89, 16116 fo 113, 16124 fo 98, 16130 fo 18, 16145 fo 77, 16150 fo 12, 16164 fo 150, 16165 fo 51, 16193 fo 12.
- Wezerijregisters, Brugse Vrije Registers: nr. 16489 fo 249.

3. Kerk Zedelgem

- Legger anno 1857

4. Akte i.v.m. St.-Hubrecht: privaat bezit anno 1889

5. Napolitaanse Telling van 1814 (uitgave V.V.F. Brugge dl. XI pag 77)

MET DE JONGE PRIESTER-LERAAR FR. RONSE ALS GIDS NAAR VEURNE-
AMBACHT IN 1889

Zolang onze voorraad strekt, zullen we hier de gekende, kortere pennevruchten van Fr. Ronse publiceren. Volgend artikel halen we uit de "GAZETTE VAN DIXMUDE" van zondag 8 september 1889. De jonge priester Fr. Ronse was toen leraar in het college van Menen. Dit verslag zal hij vermoedelijk opgemaakt hebben gedurende de vakantie van 1889. We danken dokter Hubert Ronse uit Brugge, die ons deze tekst bezorgde. We laten de tekst in de oude spelling.

Willy Peirsegaele

Na Kortrijk, Wervick, IJper en Poperinghe bezocht te hebben kwam St Lucasgilde in de andere week, de kunstwerken zien van Veurne-Ambacht.

Te midden van die rijke streek van weiden en vruchtbare akkers prijken er immers menige torens, kerken en andere gebouwen die den eeuwenouden rijkdom en het kunstgevoel des volks bevestigen. Hoe vele schoone steenen torens die hooge opsteken in den hemel: Loo, Pollinchove, Bulscamp, Vinchem, Wulveringham, Oeren, Pervyse, Lampernisse, Wulpen, en bijzonderlijk Eessen en Woumen hebben prachtige torens wier versieringen eigenaardig en lief zijn; wat zij met de andere monumenten des lands buitengewoons hebben, 't is dat zij volkomen in steen zijn. De versieringen, de gaanderijen, de vensterramen, alles is in dien schoonen gelen of rooden steen gekapt die, sterker of arduin, wederstaat aan de harde lucht der noordsche kunstenstreek en iedereen bewijst hoe de bouwmeesters onzer tijden mis waren toen zij die schoone steenen, stelsels en ornamenten vervingen door witten, zachten meloen die afbrokkelt na weinige jaren. De schoonste dier torens zijn die van Pollinchove en Bulscamp met de eigenaardigheid der torenvensterkes. Jammer is het dat te Bulscamp de kroonsteen weggenomen wierd en het kruis voor den toren niet past. - De gildeleden van St Lucas waren het eens om te bewonderen hoe op zoo kleine streek zoo talrijke monumentale torens te vinden zijn.

Nochtans hoevelen der streek zijn niet verbaasd staan kijken op die bouwmeesters, ingenieurs, artisten en liefhebbers die stonden te meten, de kerken en gebouwen te bespreken en af te tekenen. Even of de torens merkweldig zijn, zijn het toch ook de kerken. Gaat eens naar Loo die prachtige kerk beschouwen der 14e eeuw, met hare schoone beuken houten gewelven en haren wonderbaren koor. Jammer is het toch dat men de groote schoone venster t' einden den koor niet openbreekt. In dezelfde kerk vindt men goede schilderijen o.a. verscheidene van den Veurnaer Boucquet (1660), en eene van Sinaeve van Loo. Benevens die rijkdommen heeft de kerk van Loo wonderbare kerkornementen der 16e eeuw, eene gedrevene koperen plaat met den Zaligmaker op, en eenen prachtigen kelk der 17e eeuw.

De kloosterkapelle van Loo in 1560 gebouwd is ook te beschouwen, even of het lieve eigenaardige stadhuis der jaren 1565-1566, met zijn toren langs de vier kanten met puntige trapgevels gebouwd, met de binnenzaal die nog hare berden voute bewaard heeft.

Hoevelen zijn er die Alveringhemkerke kennen? Ze is gebouwd volgens gewoon plan der Veurnambachtse kerken met eenen transept die enkel door uitstekenden muur en verdeeling van daken gestoond wordt. En Oeren? OEREN met zijn spitsige torennaald heeft een prachtig kerkje, lief gewelf en schoone vensters, eene der schoonste kerken der streek. En zeggen dat men het in duigen laat vallen en geene hand wordt toege- steken om het tegen de rampen van tijd, wind en regen te vrijwaren!

VINCHEM heeft eene kruiskerke met drie beuken en veelhoekigen koor die in 1422 gebouwd wierd. Schoone buitenkerke. Men vindt er eenen zerksteen van 1552 en een kroonlicht der 17e eeuw. De St Lucasgildeleden prezen hoog de gaanderij van den toren en de kleine torekens. Vinchemkerke omringd met zijn kerkhof en schoone boomen vormt een schilderachtige tafereel den kunstenaar weerdig.

Wulveringhem heeft meer of eenen aantrek. De kerke heeft deelen die men tot 703 doet opklimmen. Eerst was ze een romaansch gebouw met drie beuken waar men later die van den noordkant afbrak. Men ziet het

genoeg, want de kolonnen steken nog in den muur en men ziet hoe men de boogen met nieuwere steenen vol stak. In de 16e eeuw herbouwde men den zuidkant, en koor en nieuwen transept wierden in spitsbogigen stijl heropgemaakt. Dus blijft die kerk een mengelmoes van stijlen: romaansch met ronde vensterkes, gothiek met spitsige bogen en een deel van nieuwerwetschen trant. - In die kerke vindt men nog twee zerken die 't zien weerd zijn: dit van Jacques de Bryaerde en dit van eenen priester (16de eeuw).

En 't kasteel van BEAUVOORDE ! Hoe is het buiten en binnen prachtig en lief in zijn vlaamschen stijl ! Waarlijk munt de edele heer A. Merghelynck van Beauvoorde uit in zijn herstellen en schikken. Gebouwd ten deele in 1591 en opgemaakt in 1617 door Jacques de Bryaerde, heer van Wulveringham, was dit gebouw gansch vervallen. Met wondere kunst en wetenschap heeft er de edele heer Merghelynck den ouden luister aan weergegeven. Omringd van eenen breeden wal verheffen hen daar op ongelijke lengte twee gelijklopende gebouwen, die met een achtkantig toreken bekroond zijn. Men treedt het kasteel binnen over eene der twee bruggen en langs de heerlijke binnengang versierd met zijne kanteelen en schietgaten. Hoe is het binnen prachtig en kunstig! Alle kamers zijn in zuiveren vlaamschen stijl, de muren zijn behangen met prachtig cordouaansch leër, rondom staan schoon gebeitelde paneelwerken die van de oude abdij van Oudenburg afkomstig zijn. De deure is kunstig gebeiteld en de schouw in deze eerekamer is een meester werk van Hieronymus Stalpaart wiens merkteken in het arduin gebeiteld staat. In de andere kamers vindt men even merkwaardige meubels, schouwen, schilderijen en oudheden. 't Kasteel is een museum, 't is een pronkstuk zijnen edelen en kundigen bezitter weerdig.

BULSCAMP heeft nog zijnen schoonen spitsigen toren met zijne lievelijke luiken die dagteekenen van 1575. De kerke is nieuwe gebouwd volgens plan van den bouwmeester Vynck van Veurne. 't Is een gebouw dat goed gelukt is en hem eere doet. Mocht het langer gespaard blijven of de vorige kerken van Bulscamp. 't Is immers de vijfde.

De eerste werd afgebrand door de Franschen in den slag van Bulscamp in 1297. De tweede kerk bestond tot 1575 wanneer de geuzen die afbraken en in brande staken. Van de nieuwe kerke daarna gebouwd bestaat nog den schoonen toren van 1575. Ongelukkig brandde de kerk nogmaals op in 1717 en de opvolgende had dezelfde beurt in 1882. De lievelijke toren bleef gelukkig bewaard.

Na die gemeenten bezocht te hebben kwamen de gildeleden woensdag 28en met den avond te Veurne aan. 't Volk kwam buiten om de lange reke rytuigen te zien voortrollen die de gildebroers aanbracht in 't schoone steedje, en vele burgers stonden ze af te wachten om met de gulhertigheid die hun eigen is en eere doet, den aankomenden vriendelijke gast vrijheid te geven.

Veurne wordt voor twee dagen standplaats der gilde.

Den Donderdag morgend ging men eerst DIKSMUIDE zien. Schoon en lief gebouwd is die stad het zien weerd voor alle kenners. Honderden huizen van vlaamschen trant pronken met hunne rijke gevels versierd met golvende lijsten. Vele zijn goed bewaard, maar de eigenaars zouden het goed gedacht moeten krijgen van de muren af te schrepen en den schoonen geelen steen te ontblooten. Enkele goedverstaande liefhebbers toonen daar het voorbeeld van aan hunne medeburgers die ten achteren blijven. Zoo zagen wij o.a. een huis op de markt dat gekapt is en het deed ons denken hoe die overgrootte markt prachtig zou wezen moesten al de huizen den ouden smaak bewaard of hersteld hebben, Het stadhuis dat op den Noordkant dier markt staat is nieuwgebouwd in vlaamschen trant, volgens plan van architect Delacenserie. 't Is lief en kunstig, een der bestgelukte gebouwen onzer tijden. Te midden staat een rijke mui of perron bekroond met een lieflijk toreken. Langs beide kanten in den gevel rijzen schoone vensters die met gothiek kantelwerk gekroond en versierd zijn.

De groote aantrek te Diksmuide blijft voor de kerk. 't Is een prachtig gebouw van verschillende stijlen dat, ongelukkig toch, al buiten veel verloren heeft door de laatste slechte herstellingen en al binnen het lot ondergaande der andere kerken, in de laatste eeuwen gansch misvormd werd. Gelukkig zal men onder toezicht van den H. Geirnaert er

de hand aanslaan tot het herstellen.

Diksmuide-kerk heeft drie beuken van zes bogen, eenen transept of kruisbeuk en eenen koor van vier bogen die veelhoekig eindigt. Weerszijds eindigen de beuken met platten gevel die al buiten met schoone briecken haken versierd zijn. De vorm der kolonnen is rond en nagelijk dezelfde of degene die men in de kunstkerken der 13e tot 15e eeuw meest aantreft; langs den westkant staan nevensen twee puntgevels en rechts de toren. De ingang is te midden en merkweerdig. Het gebouw is meestendeels van de 13e eeuw. Enkel in den voet van den toren en ten einde de zuidbeuk vindt men overblijfsels der kerk die in 1144 door Milo, bisschop van Therouanen, wierd ingewijd. Zij zelve had grootelijks te lijden door den brand in 1333 even of later ook de toren in 1672.

In de kerk vindt men dien wonderen hoogzaal die in 1536 tot 1539 door Jan Bertet wierd opgemaakt. Wie der streek heeft van dit wonderwerk niet hooren spreken? De gildeleden van St Lucas bewonderden dat kantelwerk met vreugde. 't Is immers een monument waar de kunstenaar overvloed van rijkdommen, bogen, beelden, versieringen heeft ingestoken.

Menige andere dingen zijn in die kerk nog te beschouwen. De zittens in schoone Renaissance gebeiteld, gelijken die van Ste Walburgakerk van Veurne. - Iets liefs is het koperen boekstaantje der 15e eeuw. Wat in prachtige renaissance is, 't is de rustaltaar van 't H. Sacrament, in 1614 gemaakt. Een bouwmeester zei mij dat men het voor hoogaltaar had moeten gebruiken. In den tegenwoordigen altaar vindt men eene schoone schilderie van Jordaens (1644), en in de vonte een rijk gesmeede heframe die het kunstvolle koperen vontedeksel ophoudt. Benevens al de schoonheden zijn er nog merkweerdige zerken en gebeitelde tafereelen.

Nu het Begijnhof. Het bestond in de 13e eeuw. De tegenwoordige kerk wierd toch maar ingewijd in 1435. Ze is van twee deelen waar het oudste van het leegste is. Daar vindt men schoone zerken in van de jaren 1400 en 1500, en bijzonderlijk merkt men den kasuifel van St Thomas Becket. Het geweeftsel is van de 12e eeuw en het kruis van de 15e. Ongelukkig heeft men dit versmaald. Men toont daar ook eenen kelk.

St. Thomas heeft dien ook gebruikt ten H. Misoffer, zoo zeggen velen, maar anderen twifelen daarover uit reden van de vorm die weinig past op die der 12e eeuw.

De oude kapel der Grijsde Zusters, in de Eessenstraat, is een gothiek gebouw. Ongelukkig dient het nu voor magazijn.

Van Diksmuide komen de gildeleden naar Veurne noenmalen en zijn niet weinig verheugd den wijdberoemden James Weale bij hen te zien binnenkomen. Hij komt recht van Engeland om met zijn gildebroeders het 25-jarig bestaan der gilde te vieren. Men den heer Stuart Knill, alderman van Londen, begroeten alle leden den aankomenden vriend met eep luidruchtig: hip, hip, hoerrah !

Daarna op toer in VEURNE. Veurne is een der netste, liefelijkste steedjes des lands, dat van zijnen eeuwenouden luister nog veel wonderwerken bewaart. Schoon en verwisselend gebouwd, met breede straten, toont het een aantal huizen die met kunstige gevels staan prijken. Maar de schoonste groep is toch die van de Markt, met die in trap gebouwde puntgevels, dien schoon gekapt en steen en die liefelijke briecken kolonnekes. Het prachtig gothieke huis van Mw Beaumont, het Stadhuis, het Paleis van justitie vormen er een grootsch vertoog dat bekrond wordt met den onvergelykbaren hooguitstekenden koor van Ste Walburgakerk, het pronkjuweel van Veurne. Hare geschiedenis is eeuwenoud. Men moet opklimmen tot rond de 7e eeuw. Toen bouwde men te Veurne de eerste kerk die men O.L.V. toewijdde. Maar de Noormannen kwamen ze in 861 verwoesten. Boudewijn met den IJzeren-arm herbouwde die, schonk er de relikwieën aan der HH. Walburga, Willibald en Wini-bald, stelde ze onder de aanroeping der H. Walburga en stelde er Benediktijnen. Nogmaals wierd ze verwoest in 906 en korts daarna hersteld. Maar te klein en niet schoon genoeg, deed ze graaf Boudewijn III in 958 herbouwen.

De romaansche deelen die heden nog te zien zijn, zijn er overblijfsels van: 1° de twee zijtorens van ongelijke dikte die op onrechte lijn in den tegenwoordigen beuk staan, en eenen afstand van 8,50 m verbonden zijn met twee groote volronde bogen, 2° twee deelen muur het noordwestelijk gedeelte van den kruisbeuk uitmakende, 3° den grooten poog,

leidende van den kruisbeuk tot den beuk, 4° een gedeelte van den muur des kruisbeuks, 5° een gedeelte van den muur van 't oud klooster.

Ten jare 1230 begonnen de kanonikken eene grootere en schoonere kerk te bouwen. 't Is het monument dat nu de glorie maakt van Veurne, een der schoonste die men vindt. De verdeelingen zijn zoo goed, de smeeet zoo grootsch, de verscheidene deelen zoo goed ontworpen en opgemaakt, de arcs-boutants of steekbogen zoo breed en rijke dat die kerk, al staat ze maar ten deele, door alle kenners wordt bewonderd. Jammer is het dat de kanoniken niet voort konden doen. Ze wrochten er jaren aan, maar de oorlogen deden ze staken en toen men 200 jaar nadien 't werk heraanving moest men om dezelfde reden alles laten vallen.

Wat nu van de gothiek gedeelte der kerk bestaat, is: de koor met sanctuarium, de absidiale kapellen rondem den koor, de twee groote zijkapellen en die van 't H. Kruis van Ste Catharina.

De koor is 23,50 m hoog, 10,50 m breed en 24 m lang en verdeeld telkens op langte van 3,50 m door zes bogen rustende op kolommen die 11 m hoog zijn. Op de kapiteelen dier kolommen staan de Zeven Hoofdzonden verbeeld, welke figuren voor voetzuil dienen aan drie smalle pijlers die de gewelfribben steunen. De triforium of gaanderij rond den koor wordt door iedereen bewonderd. Hoe moest die kerke schone zijn toen ze prachtig uitgedoscht stond in hare geschilderde hooge muren. De kerke immers was geschilderd zoo men het genoeg in den koor, benevens de sacristij en in de kruiskapel zien kan.

Wat nog te bewonderen valt in die kerke, 't zijn de sleutelsteenen der voute van den koor, de voetzulen der pilaren en de kolonnekes van de zijkapellen. Hoe stout! Men staat er bij verbaasd hoe die zoo een gewelfsel dragen kunnen. - Ziet toen naar de zoo rijkgebeeldhouwde sluitsteenen der H. Kruiskapelle waar de koperen kolonnen van gestolen wierden door de vriendelijke sansculotten van Frankrijk. Voegt daarbij de basis van den toren en de twee sacristijen.

('t Vervolgt)